

On the 1020th Anniversary of the Baptism of Rus'-Ukraine

The article was prepared by Ecumenical Patriarchate

Translated by Matthew Matuszak, RISU ©

This year our Metropolitanate, the Kyivan, once the largest by territory, is celebrating 1020 years from the time of its official baptism. This is a holy day not only for Kyiv but for the Ecumenical Patriarchate of Constantinople. The history of Ukrainian Christianity is long and fairly complicated, and not unambiguous from the historical point of view; not infrequently everything did not go as Constantinople and Kyiv would have liked. There were moments of misunderstanding, but never in its more than 1000-year history did our spiritual daughter, the Kyivan Metropolitanate, reject its connections with its Mother, the Patriarchate of Constantinople.

But today is an opportunity to look at the past, from the perspective of the ages, to consider the history of our relations and from this to make conclusions for future life in the Universal Christian community. □□ Church tradition relates that after the Descent of the Holy Spirit on the Apostles, St. Andrew the First-called Apostle drew the lot to carry the light of the Christian faith into the northern lands. One of the cities on his path was Byzantium, the future Constantinople, where the disciple of our Savior preached and founded an episcopal see, becoming its first hierarch. Certainly, confirming the people in the faith and leaving his successor, the Apostle Andrew started on the road north. On the southern shore of the Rus' (Black) Sea was Synopa, where, according to the chronicle "Narrative of Years Past," he again remained for some time: "Near there St. Andrew the Apostle, brother of Peter, taught." From Synopa the sea route led to Korsun (Khersones) in Crimea, where the Apostle learned that nearby lay the Dnipro's mouth. Up the Dnipro the first-called disciple of Christ set off on the road "to Rome." And here we have an interesting point about which historians do not particularly reflect: Why make such a big circle, go into unknown lands, in order to head to Rome from the northern side? Greek and Byzantine sources shine some light on the question posed: the lands along the northern part of the Black Sea, all the way to the Baltic Sea, that is, the terrains of modern Ukraine and Belarus, were settled by peoples known to the Greeks, who in various historical periods were known by various names, but in the eyes of the Greeks and Byzantines these were one and the same people: Cimmerians, Taurians, Scythians (Scyths), Sarmatians, Venedes, Antys, Sklavyny, Huns, Slavs. For the basis of such an approach, they took the language of these peoples, which for these peoples named was one and the same. The latest research of the ancient history of Ukraine confirms the correctness of such views. The peoples in question were for the ancient Greeks "ksenoi" (foreigners) rather than "barbaroi" (barbarians in the modern understanding), because of their culture, customs, and beliefs, known to the Hellenes. Fragments and excerpts from ancient Slavic beliefs give us the grounds to extrapolate that they had many teachings similar to Christian ones. And, certainly, this is why the Apostle Andrew "set off to up the Dnipro and by divine providence arrived and stood under the hills by the shore," where Kyiv, the capital of Ukraine, is now. Historical sources witness that at that time there was a city there known to the Greeks, Armenians, and Persians. Blessing the hills,

the Apostle Andrew prophesied that on these hills would shine “God’s blessing, and there will be a great city, and God will raise up many churches,” and he set a cross there.

□□ We are reflecting so thoroughly on the accounts about St. Andrew the Apostle and his arrival to the land of modern Ukraine because Kyiv, like Jerusalem, Constantinople, and Rome – the most important spiritual centers of world Christianity – stands on seven hills, and this joins Kyiv with the ancient apostolic sees. □□ A letter of Byzantium Emperor Michael Doukas to Vsevolod Yaroslavovich, son of Kyivan Duke Yaroslav the Wise (circa 1073/74), witnesses to the spread in the consciousness of ancient Rus’-Ukrainians of the name (though not directly named) of St. Andrew the Apostle as one of the first missionaries: “Spiritual books and reliable histories teach me that both our countries have one source and root and that one and the same word of salvation was spread in both (countries), these same eyewitnesses of the divine mystery and its messengers proclaimed in them the word of the Gospel.” [1] □□ Noted Ukrainian historian Mykhailo Braichev’skyi considered that “the stay of the apostle Andrew in Crimea (Kerch and Khersones) is entirely likely.” [2] The scholar made the conclusion that: “Independent of the time of the introduction of this story [about the Apostle Andrew] to the Kyivan chronicles we have to look over it like <...> documents of an epoch much older than the times of Nestor and Syl’vestr.” [3] □□ The earliest mention of the spread of Christianity on Ukrainian lands belongs to Tertullian. Eventually Sts. Athanasius of Alexandria, and John Chrysostom and Blessed Eusebius Jerome report about the acceptance of Christianity by the Scythians. About the fact that Christianity was accepted “long ago” Hermias Sozomen in “Ecclesiastical History” and Eusebius of Caesarea in “A Short Chronography” write. [4] □□ The name of the Slavic prince of the country of the Antys (the territory of southern Ukraine), Bozha, remains in history. Together with his sons and 70 provincial administrators, the Goths crucified them on crosses as Christians. □□ Byzantine sources report that the Polianian Prince Kyi (Kuver in the original) in his young years was raised at the court of Emperor Justinian I, accepted Christianity in Constantinople, and here was educated. “He had a great honor from the tsar,” he received a benefice in Lower Podunav, where he founded “Kyi’s city.” But because of the invasions of local tribes he was not able to fortify himself there. So Kyi returned home, where he “set” (certainly, built or transferred from another city) his capital, Kyiv. According to other witnesses of the Byzantines, Kyi was a contemporary of Emperor Heraclius. As his contemporary Ioan of Nicea wrote in detail, “by the strength of the holy and life-giving baptism that he received, he conquered all the barbarians and pagans.” [5] The “Narrative of Years Past” also witnesses to the friendly relations of the ancient Ukrainian prince with the Byzantine imperial court, though it is silent about Kyi accepting Christianity. So the witness of the Byzantine sources is important for us: at this time the Slavs were fighting against the empire, and a good word about the Polianian prince would not be possible if he were a pagan. □□ From the second half of the 7th into the 8th centuries, when the iconoclast emperors sat on the imperial throne, it was difficult for the Eastern Church. Northeastern Crimea became a place of exile or hiding for venerated icons. Thanks to the missionary activities of such figures as Stefan of Suroz the Confessor and others, Christianity in its Orthodox form spread from Crimea among the surrounding pagans. A preserved old Rus’ translation of the well-distributed edition “Life of Stefan of Suroz” (the Greek original is lost) witnesses to the baptism of Prince Bravlyn at the end of the 8th- start of the 9th centuries. Most interesting is the fact that

Soviet scholars themselves proved the correctness of the accounts of the “Life” regarding the unexpected sickness and miraculous healing of Prince Bravlyn of Novgorod, as, during the time of the events described, there were a number of cities named “Novgorod,” but Great Novgorod on the Volkhov (on the territory of Russia) still did not exist. □□This is the sketchy picture of the initial period of the Christianization of the Ukrainian lands. And again we turn to Prof. M. Braichev’skyi: “The spread of Christianity among the Eastern Slavs on the edge of the 8th to 9th centuries acquired the significance of a most sharp and urgent problem. Confirmed, the new faith actively paved its way, gaining solid support in Rus’. The official Christianization of Rus’ stood on the order of the day.”[\[6\]](#) □□From the middle to the second half of the 9th century, on the Kyivan throne, certainly, as co-rulers sat Princes Askol’d and Dyr, about whom it is thought that they were the last successors of Prince Kyi. Prince Askol’d himself introduced Christianity into Rus’ as the official religion. About this baptism (128 years before the baptism of Volodymyr!) we have witnesses in Byzantine, Arabic, and Western European sources. About the baptism of the Rus’-Ukrainians Patriarchs Photius and Ignatius and Emperor Constantine Porphyrogennetos write. Documents from that time witness to the stormy activities of Prince Askol’d, often strengthened by the force of arms. Many times Rus’ fought against the Byzantine Empire. During the rule of Emperor Michael III, in 860 Askol’d unexpectedly attacked Constantinople and gained a victory. The following attacks on Byzantine happened in 863, 866, and 874. These attacks witness that Kyivan Rus’ became a serious opponent of the Byzantine Empire and took a significant position in the Oikumene of that time. And in religious life for a Christian country this was a period of sharp conflict with the Western Church and its mutually active missionary activity. A circular (encyclical) has come to us and two sermons of Patriarch Photius in which the process of the baptism of Rus’-Ukraine is clearly confirmed by this Patriarch. Addressing his encyclical to the Eastern Churches, Patriarch Photius wrote: “Not only the Bulgars converted to Christianity, but this people about whom are spoken much and often, and who overcome others with brutality and bestiality, that is, those called the Rus’. Having subjected neighboring peoples, and for this they have become too arrogant, they raised their hand against the Roman Empire. But now they have exchanged their godless faith, which earlier they maintained, for pure Christian teaching, entering into the number of friends given to us, though shortly before this they plundered us and revealed their unrestrained audacity. And among them such a thirst and enthusiasm of faith has taken fire that they have received a pastor and with great exactness conduct Christian rites.” [Phot. Ep.]. So, Rus’ not only official accepted Christianity from Constantinople, but also accepted the ecclesiastical hierarchy – a Metropolitan (according to Constantine Porphyrogennetos an Archbishop) Michael (in other sources Leo) and bishops. We don’t know precisely, for the witnesses are silent, how the process of the Christianization of Rus’-Ukraine happened, that is, was it a baptism by force or calm, but it is known exactly that a certain pagan opposition existed. Certainly, the pagans called from Slavia (the northern lands) Oleh, who slyly killed Kyivan Princes Askol’d and Dyr and seized the royal throne. In 882 the dynasty of the Riurykoviychi came to replace the dynasty of Kyi and the period of pagan reaction started. Hurrying ahead, let us say that even in the 11th – 12th centuries in Byzantine they acknowledged that Kyivan-Rus’ was baptized in the third quarter of the 9th century. □□And we return to the times of Prince Askol’d, Emperor Michael, and Patriarch

Photius, and we address the “Pannonian legend” of the widespread edition of the “Life of St. Cyril.” As is known, Emperor Michael III in 861 sent Constantine the Philosopher on the so-called “Khazar mission.” It would have been optimal for the missionary to sail directly to Meotya (Sea of Azov), but the future Teacher of the Slavs somehow went to Korsun (Kherones) in Crimea, where he found a Rus’ monk with whom he “obrite” (found, acquired?) religious books, “written by Rus’ writers.” And then in 863 was the Moravian mission for which the brother Saints Cyril (Constantine) and Methodius translated into the Slavic language the New Testament and divine service books. Even with the modern development of possibilities for translation and the appearance of an impressive number of grammars and dictionaries the work of a translator is a feat. But at that time, to speak about a time when all this did not exist, when it was necessary to develop one’s own Slavic terminology to express certain ideas, is similar to the word “paradise” (by the way, in the Western European languages a borrowed word, not one of their own, is used for this idea). So, certainly, Constantine the Philosopher acquired the necessary books, he edited some of them, but still for a long time after him in Roman sources they call these “Rus’” and not general “Slavic.” And one more point: it was logical to travel from Crimea to Rus’ for missionary service, inasmuch as at that time Kyiv was more important from the political side than Moravia and Pannonia. And Rus’ at that time was already a Christian country, so there was no idea of bringing Christianity to Christians. □□ After the pagan reaction in Kyiv the dynasty of the Riurykovichy was confirmed, which was hostile to Christians. But the Christian Church itself did not disappear. During the signing of agreements between Kyiv and Constantinople under Prince Ihor we see Rus’-Christians who took oaths on the Gospel, during the time of Princess Olha of Podil – one of the parts of Kyiv – the Cathedral Church of St. Elias the Prophet operated. And Princess Olha herself and her son Ulib were Christians. □□ A new period in the development of the Christian life of Kyivan Rus’ came with the grandson of Princess Olha, Volodymyr. In 988 or 989 Grand Prince of Kyiv Volodymyr Sviatoslavovich accepted the faith of his grandmother and renewed the official status of Christianity as the state religion. Only the “Narrative of Past Years” recounts the baptism of Prince Volodymyr, his family and the people of Kyiv. Announcing the future act of the baptism of his subjects, the lord said that whoever is not baptized will not be his friend. Of foreigners who speak about the baptism of Prince Volodymyr, only the German Tytmar of Merzeburg speaks, but he clearly talks about the personal baptism of the lord of the Rus’. After the renewal of Christianity in Kyiv, the following lands were baptized “by fire and sword”: Novgorod (990), Rostov (991) and Suzdal (992). Notably, about baptism on those lands in which modern Ukrainians and Belarusians live there are nowhere any accounts. For they had preserved the baptism of Askol’d. □□ At first the Kyivan metropolitans were Greeks, but very quickly the great princes of Kyiv, according to the example of Constantinople, made attempts to place metropolitans from the numbers of the Rus’. The bishops of the Ukrainian lands supported such a practice, though the northern bishops, first of all those of Novgorod, opposed this, but not so much from ecclesiastical-canonical motives as because of the ambitions of their local princes and lords. □ Ukraine fell under the rule of the Grand Duchy of Lithuania and then the Polish Kingdom. But it did not lose contact with Constantinople. Even under difficult political and religious conditions, ecclesiastical and cultural life developed. Church brotherhoods were founded, the most important of which (for example, Dormition in

Lviv) with the blessing of the Patriarch of Constantinople became stauropigia (directly dependent on the patriarch). Through schools the brotherhoods spread education among the people and took care of church relics. Documents from these times can still be found today in Ukrainian churches, for example, a decree written on parchment in the Greek language with original signatures and sealed with the stamp of the Patriarch of Constantinople which confirms the authenticity of parts of the relics of St. John the Baptist given to the Orthodox Church of St. John in Berezhani in the Ternopil area (now the relic is found in Holy Trinity Church). □□Ivan Fedorov, the first Russian printer, fled from Moscow to Ukraine and here “revived neglected printing.” In 1581 he published in Ostrih from Greek and Slavic books the first full text of the Holy Scripture – the well-known Ostrih Bible, which became the canonical example for following publications of a Slavic Bible. □□Lviv Bishop Hedeon Balaban published a “Book of Needs” from original Greek texts, and after him Kyivan Metropolitan Petro Mohyla published divine service books. His “Book of Needs” was accepted by Universal Orthodoxy as an exemplary “Book of Needs,” and his “confession of faith” became a symbolic book of the Orthodox Church. □□Completing the survey of church relations between the lordly Ecumenical Patriarchate and its daughter Church of Kyiv, again we recall that for all the more than 1000-year history of the Ukrainian Church, Kyiv always demonstrated proper obedience to the patriarchal throne, listening to its thoughts, and did not do anything that harmed the Universal Orthodox community. Even in today’s difficult times, when Ukrainian Orthodoxy is divided into three branches, the Churches which gave birth to and protect the Ukrainian tradition do not demonstrate unwise intolerance and aggression to their brothers in the one faith. Tolerance and faith will in its time be rewarded, and in Ukraine there will be one national Church, for which the true Christians and patriots of their land hunger. □□

[1](#) Vasylebskyi, V. I. Two writings of Byzantine Emperor Michael VII Doukas to Vsevolod Yaroslavovych. *Journal of the Ministry of People’s Education*. [St. Petersburg] 1875, № 12. Cited letter written by the learned secretary Michael Psellus at the order of the emperor. □

[2](#) Braichevs’kyi, M. Y. *The confirmation of Christianity in Rus’*. – Kyiv: Scholarly thought, 1988. – p. 10. □

[3](#) Same, p. 9 □

[4](#) See correspondingly: Tertullian – *Tert. Adversus Iudaeos*, VII. – PG, I–II, p. 649–650. St. Athanasius of Alexandria – PG, XXV–XXVI, p. 51. St. John Chryostom – *Commentary on the Gospel of Matthew* (PG, LXIII, 501, p. 51). (Euseb. Jerom. *Epistolae*. – PL, XXII, p. 870). Sozom. *Hist. Eccles.* II, 6. Eusebii Ces. *Chronogr. Brevis*.

[5](#) See Uspens’kyi, F. Y. *History of the Byzantine Empire*. – T. I. – St. Petersburg, year not noted. □

[6](#) Braichevs’kyi, M. Y. *The confirmation of Christianity in Rus’*. – Kyiv: Scholarly thought, 1988. – p. 37. □□

До 1020-ліття хрещення України-Руси

матеріал підготовлено Вселенським патріархатом

Офіційний сайт Президента України, б.д.

Цього року колись найбільша за територією наша Митрополія - Київська - святкує 1020-ліття з часу свого офіційного хрещення. Це свято не тільки Києва, але й Вселенської Константинопольської Патріархії. Довгою і досить складною та неоднозначною з історичного погляду є історія українського Християнства, нерідко все йшло не так, як хотіли Константинополь та Київ. Були моменти непорозуміння, але ніколи за всю понад тисячолітню історію наша духовна дочка - Київська митрополія - не зрікалась свого зв'язку зі своєю Матір'ю - Константинопольською Патріархією. □□

А сьогодні є нагода озирнутись у минуле, з висоти віків подивитись на історію наших стосунків і зробити з них висновки для майбутнього життя у Вселенській Християнській спільноті. □□

Церковний переказ подає, що після Зіслання Святого Духа на Апостолів Святому Апостолові Андрієві Первозванному за жеребом випало нести світло Христової віри у північні землі. Одним з міст на його шляху був Візантій - майбутній Константинополь, де учень нашого Спасителя проповідував і заснував єпископську катедру, ставши її першим Архиєреєм. Напевно, утвердивши народ у вірі і залишивши свого наступника, Апостол Андрій вирушив у дорогу на північ. На південному березі Руського (Чорного) моря була Синопа, у якій, за літописом «Повість временних [минулих] літ» він знову затримався на довше: «Побіля нього ж учив Святий Апостол Андрій, брат Петрів». Із Синопи морем шлях проліг до Корсуня (Херсонеса) у Криму, де Апостол довідався, що близько лежить Дніпрове гирло. Вверх по Дніпру першопокликаний учень Христа вирушив у дорогу «до Риму». І тут ми маємо цікавий момент, над яким особливо не задумуються історики: навіщо робити таке велике коло, йти у невідомі краї, щоби дістатись до Риму з північного боку? Світло на поставлене питання проливають грецькі і візантійські джерела: землі у Північному Причорномор'ї - аж до Балтійського моря, тобто терени сучасної України і Білорусі, населяли відомі грекам народи, що в різні історичні періоди виступали під різними назвами, але в очах греків і візантійців були одним і тим самим народом: кіммерійці, таври, скіфи (скити), сармати, венеди, анти, склавини, гуни, слов'яни. За основу такого підходу вони брали мову цих народів, яка для названих народів була одна і та сама. Найновіші дослідження прадавньої історії України підтверджують правдивість таких поглядів. Згадані народи для античних греків були радше «ксеной» (чужинці), аніж «барбарой» (варвари в сучасному розумінні), зі своєю культурою, звичаями і віруваннями, відомими еллінам. Обломки, фрагменти давньослов'янських вірувань дають нам підставу допустити, що у них є багато подібного до християнського вчення. І, напевно, тому Апостол Андрій «рушив по Дніпру вгору, і за приреченням Божим прийшов і став під горами на березі», де тепер столиця України Київ. Історичні

джерела свідчать, що у той час там вже було відоме грекам, вірменам і персам місто. Поблагословивши гори, Апостол Андрій провістив, що на цих горах засяє «благодать Божа, і буде місто велике, і церков багато воздвигне Бог» та поставив хреста. □ □

Зупинились ми так докладно на розповіді про Святого Апостола Андрія і його приході на землі сучасної України ще й тому, що Київ, як і Єрусалим, Константинополь і Рим - найважливіші духовні центри світового Християнства - стоїть на семи горбах, і це єднає Київ з давніми апостольськими столицями. □ □

Про поширення у свідомості давніх українців-русів імені (хоч прямо і не названо) Святого Апостола Андрія як одного з перших місіонерів свідчить лист візантійського імператора Михайла Дуки до сина київського князя Ярослава Мудрого Всеволода Ярославовича (близько 1073/74 року): «Духовні книги та достовірні історії вчать мене, що наші обидві держави мають одне джерело та корінь і що одне і те саме слово спасіння поширене в обох (державках), одні і ті ж самовидці божественного таїнства і його вістуні проголосили у них слово Євангелія». □ □

Відомий український історик Михайло Брайчевський вважав, що «перебування апостола Андрія в Криму (в Керчі та Херсонесі) цілком правдоподібно». Вчений зробив висновок: «Незалежно від часу введення цього [про Апостола Андрія] переказу до київського літописання маємо розглядати його як <...> документ епохи, набагато давнішої за часи Нестора і Сильвестра». □ □

Найранніша згадка про поширення Християнства на українських землях належить Тертулліянові. Згодом про прийняття Християнства скіфами повідомляють Святий Афанасій Олександрійський, Іван Золотоустий та Євсевій Єронім Блаженний. Про те, що Християнство було прийнято «давно» пишуть в «Церковній історії» Гермія Созомен і Євсевій Кесарійський в «Короткій хронографії». □ □

В історії залишилось ім'я князя слов'янської держави антів (територія Південної України) Божа, якого разом із синами і сімдесятьма воєводами, як християн, розп'яли готи на хрестах. □ □

Візантійські джерела повідомляють, що полянський князь Кий (в оригіналі Кувер) в юнацькі роки виховувався при дворі імператора Юстиніяна I, у Константинополі прийняв Християнство, тут же здобув освіту. «Мав велику честь від царя», одержав бенефіцій у Нижньому Подунав'ї, де заснував «градок Києвець», але через спротив місцевих племен не зміг там закріпитися. Тому Кий повертається додому, де «заклав» (напевно, розбудував або переніс з іншого міста) свою столицю Київ. За іншими свідченнями візантійців, Кий був сучасником імператора Іраклія. Як докладно пише його сучасник Іоанн з Нікії, силою Святого і Животворного Хрещення, ним прийнятого, він перемагав усіх варварів і язичників». Про дружні зв'язки давньоукраїнського князя з візантійським імператорським двором свідчить і «Повість временних літ», хоч і мовчить про прийняття Києм Християнства. Тому

свідчення візантійських джерел є важливими для нас: у той час слов'яни воювали з імперією, і добре слово про полянського князя було б неможливим, якщо він був би язичником. □ □

Друга половина VII-VIII століття, коли на імператорському престолі сиділи імператори-іконоборці, були важкими для Східної Церкви. Північно-Східний Крим став місцем заслання або схованки для шанувальників ікон. Із Криму завдяки місіонерській діяльності таких постатей, як Стефан Сурозький Ісповідник та інші, поширювалось Християнство у його православній формі серед навколишніх язичників. Збережений давньоруський переклад поширеної редакції «Життя Стефана Сурозького» (грецький оригінал втрачено) свідчить про хрещення князя Бравлина наприкінці VIII - на початку IX ст. Найцікавіше те, що правдивість свідчень «Життя» про несподівану хворобу і чудесне зцілення новгородського князя Бравлина довели саме радянські вчені, як і те, що на час описаних подій було кілька міст, що називались «Новгород», але Великого Новгорода над Волховом (на території Росії) ще не було. □ □

Такою стисло була картина початкового періоду християнізації українських земель. І знову звернемось до проф. М. Брайчевського: «Поширення християнства у Східній Слов'янщині на рубежу VIII-IX ст. набувало значення найгострішої та найактуальнішої проблеми. Нова віра упевнено і активно торувала собі шлях, здобувши в Русі солідну підтримку. На порядку денному стояла офіційна християнізація Русі». □ □

У середині - другій половині IX ст. на київському престолі, напевно, як співправителі, сиділи князі Аскольд і Дир, про яких є думка, що вони були останніми нащадками князя Кия. Саме князь Аскольд запровадив на Русі Християнство як офіційну релігію. Про це хрещення (за 128 р. до Володимирового хрещення!) маємо свідчення у візантійських, арабських і західноєвропейських джерелах. Про хрещення українців-русів пишуть Патріархи Фотій та Ігнатій, імператор Константин Порфирогенет. Тогочасні документи засвідчують бурхливу діяльність князя Аскольда, часто підкріплювану силою зброї. Багато разів Русь воювала з Візантійською імперією. Під час правління імператора Михайла III у 860 р. Аскольд несподівано напав на Константинополь і здобув перемогу. Наступні походи на Візантію відбувалися у 863, 866 та 874 роках. Ці походи засвідчили, що Київська Русь стала поважним суперником Візантійської імперії і зайняла значну позицію у тогочасній Ойкумені. А в релігійному житті для християнської держави це був період гострого протистояння із Західною Церквою та взаємної активної місіонерської діяльності. До нас дійшли окружне послання (енцикліка) і дві проповіді Патріарха Фотія, у яких виразно стверджено процес хрещення України-Руси саме цим Патріархом. Звертаючись своєю енциклікою до Східних Церков, Патріарх Фотій писав: «Не тільки болгари навернулися до Християнства, а й той народ, про якого багато і часто говориться, і який переверщує інших брутальністю і звірством, тобто так звані руси. Підкоривши сусідні народи і через те надто запишавшись, вони підняли руку на Ромейську імперію. Але тепер вони перемінили еллінську й безбожну віру, якої раніше дотримувалися, на чисте

християнське вчення, увійшовши до числа відданих нам друзів, хоча коротко перед тим грабували нас і виявляли нестриману зухвалість. І в них запалала така жадаба віри і ревність, що вони прийняли пастиря і з великою ретельністю виконують християнські обряди». Отже, Русь не тільки офіційно прийняла Християнство з Константинополя, але також прийняла церковну ієрархію - Митрополита (у Константина Порфирогенета - Архієпископа) Михайла (за іншими джерелами - Леона) та єпископів. Ми не знаємо достеменно, бо свідки мовчать, як відбувався процес християнізації Руси-України, тобто чи було Хрещення насильним, чи спокійним, але достеменно відомо, що певна язичницька опозиція існувала. Напевно, язичники покликали зі Славії (північних земель) Олега, який підступно вбив київських князів Аскольда і Дира та захопив княжий стіл. 882 року на зміну Київській династії прийшла династія Рюриковичів і почався період язичницької реакції. Забігаючи вперед, скажемо, що навіть в XI-XII ст. у Візантії визнавали, що Київська Русь хрестилась саме у третій чверті IX століття. □□

Та повернемося до часів князя Аскольда, імператора Михайла і Патріарха Фотія і звернемося до «Паннонської легенди» - поширеної редакції «Життя святого Кирила». Як відомо, імператор Михайло III 861 року відрядив у так звану «хозарську місію» Костянтина Філософа. Найоптимальніше для місіонера було б плисти безпосередньо до Меотиди (Азовського моря), але майбутній Учитель слов'ян чомусь їде до Корсуня (Херсонеса) у Криму, де знаходить монаха-русича, у якого «обріте» (знайшов? придбав?) релігійні книги, «руськими письменами писані». А потім, 863 року, була моравська місія, для якої святі брати Кирило (Костянтин) і Мефодій переклали слов'янською мовою Новий Заповіт і богослужбові книги. Навіть при сучасному розвитку можливостей перекладу і наявності величезної кількості граматик і словників праця перекладача є подвижництвом. А що тоді говорити про час, коли цього всього ще не було, коли треба було виробити власну слов'янську термінологію для передання специфічних понять, подібних до слова «рай» (до речі, у західноєвропейських мовах для цього поняття вживається запозичене слово, а не власне). Отже, напевно, Костянтин Філософ придбав потрібні книги, дещо їх відредагував, але ще довгий час після нього у римських джерелах їх називають «руськими», а не загально «слов'янськими». І ще одне: логічно з Криму було б їхати на Русь для місійного служіння, оскільки в той час Київ був важливіший з політичного боку, ніж Моравія і Паннонія. Та Русь на той час вже була християнською державою, отже, немає жодного смислу нести Християнство християнам. □□

Після язичницької реакції у Києві утверджується династія Рюриковичів, яка ставиться вороже до християн. Але сама Християнська Церква не пропала. Під час укладення договорів між Києвом і Константинополем за князя Ігоря ми бачимо русичів-християн, які присягають на Євангелії, у час княгині Ольги на Подолі - одній з частин Києва - діє соборна церква Святого Пророка Іллі. Та й сама княгиня Ольга і її син Уліб є християнами. □□

Новий період у розвитку християнського життя Київської Русі настав за онука княгині Ольги Володимира. 988 чи 989 року Великий князь Київський Володимир

Святославович приймає віру своєї бабки і відновлює офіційний статус Християнства як державної релігії. Тільки «Повість временних літ» оповідає про хрещення князя Володимира, його сім'ї та киян. Оголошуючи про майбутній акт хрещення підданих, володар говорить, що хто не охреститься, той не буде його приятелем. З чужинців про хрещення князя Володимира говорить тільки німець Титмар Мерзебургський, але й він виразно говорить про особисте хрещення руського володаря. Після відновлення Християнства у Києві були охрещені «вогнем і мечем» Новгород (990 р.), Ростовська (991 р.) та Суздальська (992 р.) землі. Прикметно, що про схрещення тих земель, на яких проживають сучасні українці і білоруси, ніде нема згадки. Отже, на них збереглося Аскольдове хрещення. □ □

Спочатку київськими митрополитами були греки, але вже дуже скоро великі князі Київські за прикладом Константинополя роблять спроби поставити митрополитів з числа русичів. Єпископи українських земель таку практику підтримували, зате північні єпископи, у першу чергу новгородські, чинили спротив, але не так з церковно-канонічних мотивів, як амбіцій своїх місцевих князів та власних.

Україна попадає під владу Великого князівства Литовського, а далі - Польського королівства. Але зв'язків з Константинополем не втрачає. Навіть у несприятливих політичних і релігійних умовах розвивається церковне і культурне життя. Засновуються церковні братства, найважливіші з яких (наприклад Львівське Успенське) з благословення Патріарха Константинопольського дістають ставропігію. Братства через школи поширюють серед народу освіту, стараються про церковні реліквії. Документи з тих часів можна ще й сьогодні знайти у українських храмах, як наприклад, писану на пергаменті грецькою мовою з власноручним підписом і висячою печаткою грамоту Константинопольського Патріарха, що підтверджує правдивість частини мощів Святого Івана Хрестителя, подарованих православному храмові Святого Івана у Бережанах на Тернопільщині (зараз реліквія знаходиться у Свято-Троїцькому храмі). □

Російський першодрукар Іван Федоров тікає з Москви в Україну і тут «друкарство занедбале відновив», видавши 1581 року в Острозі за грецькими і слов'янськими книгами перший повний текст Святого Письма - славнозвісну Острозьку Біблію, що стала канонічним зразком для наступних видань слов'янської Біблії. □ □

За грецькими оригінальними текстами видає Службник Львівський Єпископ Гедеон Балабан, а після нього богослужбові книги випускає Київський Митрополит Петро Могила. Його Требник був прийнятий Вселенським Православ'ям як зразок Требника, а «Визнання віри» стало символічною книгою Православної Церкви. □

Завершуючи огляд церковних взаємин між кириакальною Вселенською Патріархією та її дочкою Київською Церквою, ще раз нагадаємо, що за всю понад тисячолітню історію Української Церкви Київ завжди виявляв належний послух Патріаршому престолові, прислухався до його думки, не чинив нічого, що пошкодило б Вселенській православній спільноті. Навіть у нинішній непростий час, коли

Українське Православ'я розділене на три гілки, Церкви, що відроджують і зберігають українську традицію, не виявляють нерозумної нетерпимості і агресивності щодо своїх єдиновірних братів. Терпіння і віра будуть у свій час винагороджені, і в Україні буде єдина Помісна Церква, до якої прагнуть дійсні християни і патріоти своєї землі.